

УДК 801.8(477)Маслов

Г. І. Ковальчук

д-р іст. наук

*Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського*

**АРХІВ ПРОФЕСОРА С. І. МАСЛОВА
ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ФІЛОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ
ТА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

Метою статті є загальна характеристика матеріалів, що стосуються філологічних студій першої половини ХХ ст., а також історії кафедри російської словесності (назва з часом змінювалася) Київського національного університету імені Тараса Шевченка, з фонду 33 Інституту рукопису Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, де зберігається архів видатного історика української книги та літератури С.І. Маслова.

Ключові слова: С.І. Маслов, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, архів, історико-філологічні дослідження, історія давньої української літератури.

Сергій Іванович Маслов (1880–1957) – випускник і викладач Київського університету св. Володимира, згодом Інституту народної освіти (КІНО), пізніше – Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка (КДУ), нині – Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор філологічних наук, професор, член-кореспондент Академії наук України, відомий вчений у галузі історії давньоруської літератури, рукописних книг і стародруків¹, протягом усього життя збирав бібліотеку і власний архів. За заповітом Сергія Івановича його син – Юрій Сергійович Маслов – передав ці ґрунтовні, унікальні за наповненням та обсягом колекції державі, власне – Бібліотеці Академії наук України², де Сергій Іванович працював на посаді завідувача відділу стародруків з травня 1926 р. по листопад 1937 р.³ (сьогодні це Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського, НБУВ). Наразі книжкове зібрання С.І. Маслова в кількості понад 13 тис. книжок збері-

гається в центральному корпусі Бібліотеки серед інших меморіальних колекцій, рукописні книги з його бібліотеки – в Інституті рукопису НБУВ, стародруки – у Відділі стародруків та рідкісних видань. А величезний архів, який Сергій Іванович свідомо почав формувати ще юнаком і наполегливо продовжував збирати впродовж життя, роблячи, зокрема, численні копії документів, навіть оголошень, зберігається окремо, у Філії № 1 Бібліотеки по вул. Володимирській, 62, в Інституті рукопису, фонд 33⁴. Цей архів, який користується постійною увагою дослідників, – невичерпне джерело різноманітних відомостей з історії нашої культури за першу половину ХХ ст.

Ми спробували тематично структурувати відповідний архівний матеріал у такій послідовності: філологічні студії як власне С.І. Маслова, так і його колег; історія кафедри давньоруської літератури КДУ; фотографії, листування. Посилання на певні одиниці зберігання фонду 33 будуть надалі для зручності подаватися в дужках по тексту.

Серед філологічних праць в архіві виділено, насамперед, дослідження С. Масловим теми “Кирилл Транквиллион Ставроецкий и его литературная деятельность” (№ 84–118, 833). Над цією темою вчений почав працювати ще на самому початку ХХ ст. і продовжував дослідження все життя. Як відомо, книга була підготовлена до друку і видана вже після смерті С.І. Маслова В.І. Крекотнем⁵, хоча всі напрацьовані Масловим матеріали туди не увійшли. Крім тексту монографії (240 с.), в архіві є короткий відзив про початковий твір Маслова на цю тему від В.М. Перетца та А.М. Лободи за 1907 р., замітки Ю.С. Маслова, також філолога, до рукопису книги (№ 84). Існують численні чернетки (№ 87–93), варіанти статті С.І. Маслова “Судьба сочинений Кирилла Транквиллиона Ставроецкого в России и на Украине в XVII–XX ст.” (№ 375, 1942 р.). Варто додати, що у фонді 33 зберігається також копія рукою Сергія Івановича праці К. Транквіліона “Перло многоценное” – рукопис у кількох “амбарних” книгах (№ 94–100).

Слід підкреслити, що історико-філологічні дослідження Маслова тісно пов'язані з його археографічними та історико-книгознавчими працями, такими як “Рукописи Софійської Катедри в Києві” (№ 119); “Описание рукописей Исторического общества Нестора Летописца” (№ 130, 131, 133); “Обзор рукописей библиотеки Университета Св. Владимира” (№ 137) – авторський при-

мірник; “Казанье Мелетия Смотрицкого на честный погреб о. Леонтия Карповича” (стаття і публікація тексту, № 126–127, 391); “Наука Леонтия Карповича в неділю перед Різдом” (№ 128–129); про Леонтія Карповича та його праці див. також № 566); “Вірші Касіана Саковича “На жалобний погріб П. Сагайдачного” (№ 278); “Неизданные проповеди Георгия Конисского и Манасия Максимо-вича” – тексти проповідей (№ 132; див. також № 563–564); “Слова постнические” Исаака Сирина по рукописи, принадлежащей библиотеке Университета” (№ 138–148). Є постатейний опис деяких рукописів бібліотеки Університету св. Володимира (№ 3070), опис і публікація уривка Христинопольського Апостола з бібліотеки Університету св. Володимира (№ 150); дослідження 1924–1945 рр. твору І. Галятовського “Наука або способ сложения казанья” (№ 181), рукопис статті для “Українського календаря на 1943 рік” “Пересопницкое Евангелие” (№ 368). Серед чорнових матеріалів, які мало відомі науковому загалові, можна назвати його рукописну копію з примірника Бібліотеки Російської академії наук “Манифест Петра Великого о Мазепиных “шпехах”, данный в Сумах 21 января 1709 г.”, і замітки С.І. Маслова щодо цього документа, фото (№ 207); “Мануил Козачинский и его “Трагедия о смерти последнего царя сербского Уроша” (№ 286–287), “Приповісти Климентія Зинов’їва” (№ 259) – розвідка та коментар В. Білого, редагування С. Маслова, з його припискою: “Работа осталась ненапечатанной”.

До хрестоматії української літератури під редакцією О.І. Білецького С.І. Маслов написав ряд статей, зокрема, про Іоана Величковського (№ 348). До цієї постаті він теж звертався неодноразово, і в архіві це відобразилося, зокрема, в документі “Маловідомий український письменник кінця XVII – поч. XVIII ст. І. Величковський” з нотатками про історію написання статті (№ 351). На нашу думку, не втратили наукової цінності його нариси “История изучения русской литературы XI–XVIII ст.” (№ 285), “Киевский Синописис, его связь со “Сказанием о Мамаевом побоище” и влияние на литературу XVIII и XIX ст.” (№ 293 – стаття й матеріали до неї, 1948 р.). Сергій Іванович у властивій йому прискіпливій манері досліджував твір І. Галятовського “Души людей умерлих”, виданий в Чернігові 1687 р., власноруч скопіював текст, порівнював примірники, знаходив відмінності в них, доводячи, що це є різні видання, з різним складом статей, з іншою версткою тощо (№ 349). Його увагу привертали апокрифічні сюжети у письменників XVII ст.

та наявні апокрифічні тексти в бібліотеках Університету св. Володимира та в Товаристві Нестора-літописця (№ 567, 569).

Є в архіві статті, підготовлені Масловим для “Большой Советской Энциклопедии”: “Очерк истории украинской литературы вт. пол. XVI – XVIII ст.” (№ 283), “Лашевский Варлаам, украинский филолог XVIII ст.” (№ 382), “Сумцов Н.Ф.” (№ 388). Серед інших окремих статей дослідника – “Украинский философ Г. Сковорода” (№ 284), “До питання про літературну спадщину С.В. Лукомського” (№ 205, 206); є також біографічні довідки про інших діячів – Кирила Лашевського (№ 618), Кирила Флоринського (№ 621) та ін. Писав він неодноразово про М.В. Ломоносова: “М.В. Ломоносов в истории русского языка и литературы” (№ 265; опублікована в: Вісті АН УРСР. – 1940. – № 4/5. – С. 93–103); “Михаил Васильевич Ломоносов (1711–1765 гг.)” (№ 288), “М.В. Ломоносов в его отношении к Киевской Академии” (№ 289).

З архіву довідуємося, що в Сергія Івановича був оригінал листа О.О. Блока Л.І. Катоніну від 19 квітня 1917 р. (№ 290), який він передав 1946 р. до відділу рукописів Інституту літератури (№ 291).

Особливо багато в архіві матеріалів до дослідження “Слова о полку Ігоревім” (№ 294–316, 358–362, 3135–3149). Це і статті, і передмови, і величезна кількість різних перекладів, зокрема С.Я. Гординського, М.К. Грунського, Н.Л. Забіли, М.О. Максимовича, А.С. Малишка, Л.Є. Махновця, Панаса Мирного, Л.М. Новиченка, Л.С. Первомайського, М.Т. Рильського, В.Ю. Свідзінського, Ю.А. Федьковича, М.С. Шашкевича та ін. (№ 324–346). Ці матеріали стали підґрунтям фундаментального академічного видання, підготовленого С.І. Масловим: “Слово о полку Ігоревім” в українських художніх перекладах і переспівах XIX–XX ст.” (К.: Вид-во АН УРСР, 1953. – 251 с.). Київським примірникам першого видання “Слова” присвячена окрема стаття С.І. Маслова (№ 350). Є і його розвідка “У кого куплена рукопись “Слова” (№ 459).

Багато уваги протягом життя він приділив дослідженню теми “Мазепа в літературі XVII–XX ст.”. В архіві відклалися бібліографічні замітки, вирізки з різних видань, виписки Сергія Івановича на цю тему, копії присвятних послань, копії та описи рукописів, статті інших дослідників, окремі брошури (№ 464–553).

Є зразки і лінгвістичних розвідок Маслова. Наприклад, стаття “Звуковые и формальные особенности в говоре Прилуцкого уезда Полтавской губернии”, 1907 р. (№ 3587); матеріали для живого

малоросійського словника за 1900–1905 рр. (№ 720); етнографічні матеріали – пісні (№ 721, 442 с.; № 723), щедрівки (№ 724), “Лирники и кобзари” (№ 722); курс лекцій з історії російської мови, який він читав на Київських вищих жіночих курсах (№ 1530–1538); нариси російської діалектології: лекції 1915–1917 рр. (№ 1547, 1548). В архіві є також машинопис статті Ю. В. Шевельова 40-х років “Літературна мова в її розвитку” (№ 1015).

Починаючи з 30-х років С.І. Маслов публікував статті й замітки в газетах – так було безпечніше. Зокрема: “Читаючи твори Чернишевського” (№ 364), “М. Ломоносов” (№ 365), “Ломоносов в истории русского языка и литературы” (№ 374), “Нам нужны глубокие знания” (№ 366), “Нові видання з історії української літератури” (№ 373). Зберігаються й чернетки до газетних статей, наприклад: “Нарис історії української літератури” для “Литературной газеты” (№ 372); “Вчора і сьогодні. Розповідає професор С.І. Маслов” (№ 389, стаття для “Молоді України”, 1956 р.).

Певна кількість наукових розвідок, над якими Сергій Іванович працював довгі роки, залишилася ненадрукованою, зокрема, “Литературная деятельность И. Вышенского” (тези до статті, № 719); “Взираи с прилежанием, тленный человек” (матеріали до статті, 1914–1930, № 568), “История русской проповеди” (виписки, № 572), “Описание природы в византийской и древнерусской литературе” (№ 559); виписки й напрацювання про Д. Свіфта (№ 562), про Д. Дефо (№ 600), про дитячу літературу (№ 571); є матеріали до історії вищої школи та стану вчених у перші роки радянської влади в Україні (№ 575). Окремими одиницями в архіві зберігаються виписки С.І. Маслова з різних історичних творів, зокрема: “Повесть о царе Асириане и о наказанном ангеле” (№ 619); “Зегар с полузегарком” и “Млеко” И. Величковского 1690 и 1691 гг.” (№ 674); “Задонщина” (№ 670) тощо.

Велике зацікавлення спеціалістів викликають матеріали філологічного Семінарію проф. В.М. Перетца, зокрема, список учасників, їхні реферати, практичні заняття, зауваження (№ 3310), звіти про екскурсії (№ 3311–3312), звіти про заняття членів Семінарію (№ 3313–3314), друкований збірник Семінарію 1912 р. (№ 3315), матеріали до історії підготовки збірника на честь 25-річної наукової діяльності проф. В. М. Перетца (№ 3317), відбитки праць самого В.М. Перетца, наприклад, “К вопросу о рациональном описании древних рукописей” (№ 953: “Труды Тверского обл. съезда”, 1905 р.)

та спогади про В. Перетца Є. І. Прокопенка (№ 967, 1954 р.). У архіві також зберігається фото могили В. Перетца в Саратові (№ 627), оскільки С. Маслов збирав також і матеріали про некрополі. Є також доповіді С. Маслова “О романе кн. Щербатова “Путешествие в землю Офирскую” (№ 394), “Рукопись о Ф. Тычине (пер. пол. 18 ст.)” (№ 396); “Комедии Симеона Полоцкого” (№ 399), “О типографиях в Юго-Западной России XVI и пер. пол. XVII в.” (№ 400), його ж реферат “О диссертации В.В. Сиповского “Очерки из истории русского романа” (№ 397, 67 арк.).

Сергій Іванович брав активну участь у засіданнях Історичного товариства Нестора Літописця (№ 3071), в архіві збережені його виступи “Памяти Павла Игнатьевича Житецкого” (№ 395), “Библиотека Стефана Яворского” (№ 398), “Труды Каманина по южно-русской палеографии” (№ 405), “Гетман Петр Конашевич-Сагайдачный в народной песне и виршах” (№ 406).

Є документи про заснування при Університеті в 1917 р. Історико-літературного товариства, його устав, укладений М.К. Гудзієм, книжка з адресами членів Товариства (№ 3151), “Прошение” С. Маслова – голови Товариства – до ректора Університету затвердити устав, з відповідною резолюцією ректора (№ 3152), документи цього Товариства до 1924 р., зокрема заяви В. Адріанової-Перетц, М. Марковського, В. Перетца, М. Петрова, В. Базиловича, рекомендації до вступу у члени Товариства (№ 3153–3232). Зберігаються також документи інших тогочасних наукових товариств (№ 3277–3294).

Збережені тексти численних виступів і доповідей С.І. Маслова на різних засіданнях, зокрема в Академії наук УРСР, на її комісіях, в Університеті, на радіо тощо. Їхня тематика різна, навіть перелічити всі неможливо, проте варто назвати хоча б деякі з них: “Александр Николаевич Островский и его пьеса “Снегурочка” (№ 410); “Литературная деятельность декабристов” (№ 417); “С.В. Лукомський та його переклади пам’яток старого письменства” (№ 419); “Синопис” в украинской и русской литературе XVII–XIX ст.” (№ 424); “Библиотека Пушкина” (№ 426); “Великая поэма о походе Игоря на половцев” (№ 427–428, див. також № 453); “Ломоносов в истории русского языка и литературы” (№ 429); “І. Величковський, маловідомий український письменник XVII ст. (до історії стилю бароко в давній українській літературі)” (№ 431; див. також № 446); “Крылов И.А. Его жизнь и деятельность (1769–1844)” (№ 440); “Украинский писатель XVIII в. Михаил Козачинский и его лите-

ратурное наследие” (№ 444, 446); “Нарис історії української літератури” та його розділ про Г. Сковороду” (№ 445); “Из эпистолярного наследия А.А. Блока и его отца” (№ 447); “Судьба сочинений Кириллы Транквилиона Ставровецкого в XVII–XX ст.” (№ 448, 449); “Енеїда” И.П. Котляревского и украинская литература XVIII ст.” (№ 452).

В архіві маса конспектів С. Маслова з художніх творів, підручників, професійних статей та монографій (наприклад, № 603, 606), зокрема, з праць різних авторів щодо “Истории русов или Малой России Г. Конисского” (№ 709), “Наталки Полтавки” І. Котляревського (№ 710). Маслов укладав бібліографічні списки до історії російської та української драми (№ 714), а також до багатьох тем наукової роботи, зокрема – “Библейские мотивы у Шевченко Т.Г.” (№ 675), “Барокко в украинской литературе” (№ 676), “История изучения русской литературы в XVIII–XX ст.” (№ 707). У фонді багато рецензій та відгуків самого Сергія Івановича на підготовлені до друку праці колег, зокрема, на твори О.І. Білецького (№ 728, 729), М.С. Грудницької (№ 740), О.С. Грузинського (№ 742), М.К. Гудзія (№ 743–746) та на інші праці – стенограми лекцій, бібліографічні списки (№ 730–732), наукові статті М.В. Геппенера (№ 735, 3077) та багатьох інших авторів (№ 752–754), дисертації Г.Д. Вервеса (№ 733), М.С. Грудницької (№ 741), М.Д. Деркач (№ 747), Б.Л. Єгорової (№ 748), Є.П. Кирилюка (№ 755), Є.М. Кононко (№ 765), А.В. Кулінича (№ 770), Л.Г. Лущик (№ 771–772) та ін. (№ 773–785), а також є рецензії інших авторів на праці Маслова: О.І. Білецького (№ 823), М.К. Гудзія (№ 824), К.А. Довганя (№ 825), А.І. Козаченка (№ 826), І.П. Крип’якевича (№ 827) та ін. (№ 828–833).

У фонді 33 збереглися матеріали з історії підготовки певних видань. Зокрема, з історії друкування праці В.М. Перетца “Слово о полку Ігоревім. Пам’ятка феодальної України-Русі XII в.” (К., 1926) – хроніка роботи над коректурою, коректура з правкою С.І. Маслова (№ 3072); верстка І тому “Тарас Шевченко. Повна збірка творів в X томах. Т. 1” 1939 р. (№ 3073), де Сергій Іванович був членом редакційної колегії; підготовчі матеріали до видань “Курс історії української літератури”, т. 1 (№ 3074, 1938–1940 рр.) та “Нарис історії української літератури” за редакцією С.І. Маслова та Є.П. Кирилюка, 1941–1944 рр. (№ 271–273, 3075–3082); проспект розділу історії давньої української літератури (№ 275–276) та 2 примірники нарису “Давня література” для “Короткого курсу історії

української літератури”, що готувався Інститутом української літератури ім. Т.Г. Шевченка 1947 р. (№ 247), а також розділ “Українська література другої половини XVI і XVII ст.” до цього ж видання (№ 277). Крім того, підготовлені Сергієм Івановичем для “Історії української літератури” чи “Нарисів з історії української літератури” статті “Virшевая литература конца XVI и пер. пол. XVII ст.” (№ 266), “Культура и просвещение на Руси в XI–XIII ст.” (№ 267); “Грамматика, буквари и лексиконы конца XVI – нач. XVII ст.” (№ 269); “Украинская проповедь пер. пол. XVII ст.” (№ 270). До речі, до дослідження української проповіді цього періоду він звертався не раз (№ 281, № 1522, 1523). У його архіві є також статті інших авторів до цих видань і коректурний відбиток “Нарисів історії української літератури” 1944 р. (№ 3076–3082), а також відгуки різних учених на видання підручника для вищих шкіл “Історія української літератури” чи “Нарис історії української літератури” (№ 3083–3095, 3098), газетні та журнальні вирізки (№ 3096), коректурний відбиток з правкою на першу частину I тому “Історії української літератури” 1946 р. (№ 3097). Увагу дослідників має привернути і “Летопись моей работы по “Короткому курсу української літератури” за 1947–1950 рр. (№ 3099). Як відомо, Постановою ЦК КП(б)У від 24.08.1946 р. було засуджено авторів “Нарису історії української літератури”, зокрема і С.І. Маслової, “які через “Нариси” пропагують буржуазно-націоналістичні погляди в питаннях історії і літератури”⁶. Маємо додати, що 22 жовтня 1947 р. газета “Радянська Україна” друкує розгромну статтю “Нове повторення старих помилок”, де йдеться про підготовлену до випуску працю “Українська культура”: “Випущена (треба було б писати “підготовлена”, адже вона, здається, так і не вийшла. – Г. К.) книга “Українська культура” не є та книга, що її чекав український радянський читач від наших істориків, від нашої Академії наук. Автори книги, на чолі з редакторами К. Гуслистим, С. Масловим, М. Рильським, повторили і поглибили ті буржуазно-націоналістичні помилки і перекручення, які викрив Центральний Комітет Комуністичної партії більшовиків України в працях Інституту історії України Академії наук УРСР, в горезвістному “Нарисі української літератури” (№ 833, арк. 26). На нашу думку, з позицій сьогодення ці видання варто було б переглянути і “реанімувати”, наскільки це можливо.

В архіві відклалися також статті та матеріали інших дослідників – В.П. Адрианової-Перетц “К вопросу о “литературном пей-

заже” в древнерусской литературе” (№ 834), О.І. Білецького “История новой украинской литературы XIX–XX вв.” (№ 841), відгуки О. Білецького на різні праці (№ 840–845), Д. Благого “О некоторых примерах пушкинского лаконизма” (№ 848), М.К. Грунського “Положение к диссертации “Очерки по истории разработки синтаксиса славянского языка” (№ 866), М.К. Гудзія “Архив Огарева” (№ 868) та ін.

Окремий блок складають документи з історії кафедри російської словесності (назва з часом змінювалася) в Київському університеті та з історії самого вузу. Наприклад, відповідна стаття Маслова для “Історії наук в Київському університеті за 100 років”, 1935 р., 21 арк. та 15 арк. – матеріали до статті (№ 263), а також 2 варіанти аналогічної статті 1944 р. російською та українською мовами, коректура тез доповіді і збірник тез доповідей Київського університету 1945 р. (№ 282); аналогічні статті українською та російською мовами за 1947 р. (№ 292, 450–451). Окремо зберігаються підготовчі матеріали до монографії “Кафедра русской литературы в КГУ. 1834–1948”, де містяться виписки, бібліографія, газетні вирізки з історії Університету, кафедри, біографії особового складу за 1940–1950-ті роки, загалом 180 арк. (№ 677–690). Є довідка 1950 р. “О преобразованиях университета св. Владимира в 1920–1933 гг.” (№ 1734). До речі, до 100-річчя Університету Масловим була написана також стаття “Воспоминание о солдатской службе”, автограф якої, а також відповідне фото Сергія Івановича зберігаються в архіві (№ 264); є також конспект лекції за 1953 р. “Студенческие волнения в Киевском университете в 1900 г. и отдача 183 студентов в солдаты” (№ 460), тексти виступів Маслова 1951 р. для студентів I курсу “Несколько страниц из истории кафедры русской литературы в КГУ” (№ 458) и 1954 р. (№ 461). Є, наприклад, друкований розклад лекцій Історико-філологічного факультету Університету св. Володимира на 1914–1915 рр. (№ 1658). Інтерес для історії вузу і вищої освіти загалом мають і копії документів, зроблені рукою Сергія Івановича: “Совет профессоров Киевского университета – Комиссару народного просвещения: Протест против незаконных действий комиссара при университете, несовместимых с уставом университета” (квітень 1919 р., № 1659), “Резолюции, приняты I Съездом вузов Украины о реформе высшей школы” (квітень 1918 р., № 1652). У архіві – списки студентів 1–3 курсів на 1926–1927 рр. (№ 1677), 1927–1928 рр. (№ 1678), 1928–1929 рр.

(№ 1679), 1929–1930 рр. (№ 1680), з оцінками Сергія Івановича; розпорядження дирекції КІНО, циркуляри, облік праці викладачів, видання записок КІНО (№ 1686); список професорсько-викладацького складу з вказівкою зарплати (№ 1687); документи Бібліотеки КІНО (№ 1688–1690); заява Маслова до літературно-лінгвістичної предметної комісії КІНО про методику читання лекцій з курсу історії російської літератури (№ 1693); списки студентів 30-х років (№ 1695–1696), зошити обліку оцінок студентів з курсу історії російської літератури (№ 1697–1698), соціалістичні зобов'язання професорів КДУ (№ 1701), виписки з наказів про роботу Маслова в Університеті (№ 1702, 3383–3387, 3456), аркуші обліку обсягів навчального навантаження 1934–1950 рр. (№ 1703), науководослідна робота по кафедрах літератури вузів УРСР на 1939–1940 рр. (№ 1708), звіти Маслова про наукову і педагогічну роботу (№ 1709–1717), п'ятирічний план проблематики науково-дослідної роботи члена кафедри російської літератури С. Маслова (1946 р., № 1718), план роботи кафедри на 1948–1949 рр. (№ 1720), рішення засідання вченої ради філологічного факультету по доповіді О. Білецького “Завдання викладання історії російської літератури” (1948 р., № 1722), відгук Маслова на лекцію доцента І. Заславського про Л. Толстого (1949 р., № 1728). Інтерес становлять і плани та програми курсів (№ 1522–1657, 1736–1762, 1889), відгуки про дипломні роботи студентів (№ 1890–1922), документи державних екзаменаційних комісій по філологічному факультету за різні роки (№ 1934–1947), курйози у відповідях і творах студентів (№ 1950); вирізки з газет про університет за 1911–1956 рр. (№ 1951), студентські квитки, бланки облікової документації (№ 1952), оголошення про набір студентів (№ 1953) тощо. Збережені навіть записки, які одержував Маслов від студентів під час читання лекцій (№ 1954), картки обліку керівника аспірантів, звіти про роботу з аспірантами, характеристики для вступу в аспірантуру, відгуки на дисертації та автореферати (№ 1955–1956). Безумовно цікавим є статутне положення Науково-студентського товариства (№ 2032, 1945 р.), текст лекції Маслова “Как писать реферат” (№ 2070, 1948 р.), довідки про певних осіб, що були студентами чи працівниками КДУ (№ 2079–2117), або, скажімо, довідка від 1950 р. про те, що Петрову Віктору Платоновичу в 1930 р. було присуджено ступінь доктора літератури (№ 2108). Зацікавлення можуть викликати “Правила видання пам'яток давнього письма” за 30-ті роки (№ 2506). З універси-

тетом пов'язана стаття Маслова (рукопис і машинопис) “Кое-что об одном выступлении В.В. Маяковского в Киевском университете” (№ 387). Збереглися навіть замітки для стінної газети Університету, наприклад: “Нечто об экзамене по русской литературе на 3 курсе” – 1939 р. (№ 363).

Після революції С.І. Маслов очолював Музей війни і революції при Київському університеті, документи якого теж відклалися певною мірою в його архіві (№ 353, 2074–2076).

Крім того, у фонді присутні й документи з історії Педагогічного інституту ім. М. Горького, Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка Академії наук, де С.І. Маслов також працював тривалий час (див., зокрема, № 2507–2739).

Окремо слід наголосити на наявності в архіві матеріалів про вітчизняних літературознавців: стаття “Праці О.І. Білецького з історії давньої російської та давньої української літератур” (№ 352: Рад. літературознавство. – 1955); некролог “Степович Андронік Онікієвич” (№ 356); особовий листок з обліку кадрів В. Адріанової-Перетц, список її наукових праць, інформація про захист нею дисертації, газетні вирізки про неї (№ 1034), плани і звіти наукової роботи в Інституті літератури АН за 1944–1947, документи про В.М. Перетца (№ 1308–1343), О.П. Потебню (№ 1055–1521) тощо.

Найбільше в архіві, безперечно, документів самого Сергія Івановича (№ 3347–3516, 3522–3537), його праць, щоденників (№ 3663–3698), конспектів (№ 3543, 3589–3662), коротких переказів прочитаного (№ 3828–3848), а також документів про нього (№ 3517, 3518, 3851–3983), його бібліографія (№ 3519), газетні вирізки (№ 3520), відгуки на його праці.

В архіві збережено багато фотографій: самого Маслова (№ 4045), групи студентів Київського університету 1901 р. (№ 4046), В.М. Перетца та учасників філологічного Семінарію (№ 4051–4052, 4056), Семінарію самого Маслова в Київському університеті з підписами, хто зображений (№ 4059), випуски студентів філологічного факультету за кілька років (№ 4063–4071), фото С. Маслова з відомими літературознавцями О. Білецьким (№ 4083), М. Гудзієм (№ 4085), Л. Булаховським (№ 4086), О. Лазаревським (№ 4087), фото С. Голубєва (№ 4123), В. Дорошенка (№ 4137), Б. Зданевича (№ 4143), М. Зерова (№ 4144), В. Іконнікова (№ 4146), Г. Коляди (№ 4151), В. Перетца (№ 4183), М. Петрова (№ 4186), А. Степовича (№ 4196), Д. Щербаківського (№ 4205) та ін. Є фото пам'ятників на могилах – М.К. Грунського (№ 4128), М.С. Грушевського (№ 4129), А.М. Ло-

боди (№ 4173), фото похорон Панаса Мирного (4216), пам'ятник М. Максимовичу (№ 4253), фото історичних будівель (№ 4076–4082) тощо.

Дуже багато в архіві листування, зокрема, С. Маслова – до В. Адріанової-Перетц (№ 4662–4665), І. Айзенштока (№ 4667–4668), Д. Багалія (№ 4676), О. Білецького (№ 4684–4690), П. Беркова (№ 4692–4694), Л. Булаховського (№ 4702–4704), М. Возняка (№ 4710–4712), М. Гудзія (№ 4736–4746), В. Дорошенка (№ 4758–4759), В. Перетца (№ 4914–4946), М. Рильського (№ 4963–4964), В. Срезневського (4982–4983), І. Франка (№ 5005), а також листи від В. Адріанової-Перетц (№ 5029–5051), І. Айзенштока (№ 5060–5066), С. Балухатова (№ 5143–5146), Б. Барвінського (№ 5149–5154), О. Білецького (№ 5155–5197) та багатьох інших.

Проте ряд документів 33 фонду розкривають нам зовсім іншого Сергія Маслова – не тільки вченого, академічного професора, але й людину, яка любить і розуміє гумор, яка інколи скептично сприймає дійсність, але не проголошує це голосно. Йдеться про сатиричні вірші, пародії та епіграми, що зберігаються в архіві Сергія Івановича, зокрема сатиричний вірш до анкети при перереєстрації (чистці) студентів київських вузів у 1924 р. (№ 3704); пародії на збірку віршів А. Кримського “Пальмове гілля” (№ 3724), сатира на професорів Київського університету (№ 3737), сатирично-політичний вірш Панаса Мирного 1845 р. “Розмова двох кумів про земські діла” (№ 3771), епіграма О.А. Назаревського на М.К. Гудзія “Из не греческой антологии” (№ 3779), епіграма В.М. Перетца на О.А. Назаревського “Надпись (из современной антологии)” (№ 3785); гумористичний твір В.О. Романовського на О.С. Грушевського “Протестация его милости пана Груша, негдись служки монастырскога...” (№ 3788), його ж гумористичний універсал “Іоанн Работпрос Гетман на тот час войска Запорозского” (№ 3789), афоризми, анекдоти (№ 3849–3850).

Про ліричний спосіб світосприйняття Маслова свідчить і значна кількість поезій в його архіві. Тут і автографи українських поетів, таких як М. Зеров (№ 3758), В. Сосюра (№ 3799), П. Тичина (№ 3805), або, скажімо, “Эллегия к библиотеке” Стефана Яворського (№ 3818) у перекладі на той час студента КДУ Бориса Марьянова (1947 р.), і переклад цього ж твору 1932 р. (№ 3819) Р.І. Алексеєва “Ідіть, мої книжки”, з примітками С.І. Маслова до історії перекладу; тут і переписані рукою Сергія Івановича вірші інших поетів – і російських, і українських (№ 3821).

У фонді 33 також знаходиться архів дружини Сергія Івановича – Олени Митрофанівни Маслової, її літературознавчі статті: “К истории анекдотической литературы XVIII в.”, “Зрелище життя человека, М. 1712 г.”, “Життя і літературна спадщина Лодовіка Гвіччярдіні” та ін. (№ 7759–7836).

Загалом архів містить більш як 8300 од. зб. Це воістину скарб історії вітчизняної літератури, книги, культури загалом.

¹ Сергій Маслов, 1902–1927. – К., 1927. – 50 с.; Маслов Сергій Іванович // Українська радянська енциклопедія. – 1962. – Т. 8. – С. 528; Маслов Сергій Іванович // Українські письменники: Біобліогр. слов.: У 5 т. – К., 1965. – Т. 5. – С. 110–114; *Крекотень В.І.* Лицар філологічної науки // Рад. літературознавство. – 1980. – № 11. – С. 73–79; *Ковальчук Г.І., Королевич Н.Ф.* Книгознавець, бібліограф і бібліотекар Сергій Іванович Маслов. – К., 1995. – 44 с. – (Видатні діячі української книги; Вип. 4); *Колосова В.П.* Маслов Сергій Іванович // Українська літературна енциклопедія. – К., 1995. – Т. 3. – С. 311–312; Перші книгознавчі читання: Зб. наук. пр. – К., 1997. – 147 с.

² *Вядро Ш.* Дар ученого // Библиотекарь. – 1958. – № 12. – С. 59–60.

³ *Ковальчук Г.* Архів С. І. Маслова як джерело з історії створення та діяльності відділу стародруків ВБУ // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство. – К., 1999. – Вип. 1: Архів і особа. – С. 175–182.

⁴ Маслов Сергій Іванович // Видатні вчені Національної академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського (1918–1998): Путівник. – К., 1998. – С. 65–71; *Степченко О., Воронкова Т.* Особовий архівний фонд С. Маслова в Інституті рукопису Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського // Перші книгознавчі читання. – К., 1997. – С. 13–19.

⁵ *Маслов С.И.* Кирилл Транквилион-Ставровецкий и его литературная деятельность: Опыт историко-литературной монографии. – К., 1984. – 246 с.

⁶ Хрестоматія з української літератури для десятого класу середньої школи. – К., 1953. – С. 17–20.

Summary

The article is aimed at providing a general characteristics of the documents related to the philological studies of the 1st half of the 20 century and the history of the Russian language and literature chair (the name changed later) of the T. Shevchenko Kyiv National University from the fund № 33 of the Manuscript institute of the VI. Vernadsky National Library of Ukraine where the archive of the outstanding historian of the Ukrainian book S.I. Maslov is preserved.

Key words: S.I.Maslov, the T. Shevchenko Kyiv National University, archives, historical-biographical studies, history of the old Ukrainian literature.